

Библиотека
СТУДИЈЕ И МОНОГРАФИЈЕ

ИЗДАВАЧ
Институт за савремену историју, Београд

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Проф. др Момчило Павловић

РЕЦЕНЗЕНТИ
Др Драган Бојешић
Проф. др Предрај Ј. Марковић

ЛИКОВНО-ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Младен Ацковић

ЛЕКТОР / КОРЕКТОР
Бранка Косановић

ДИЗАЈН КОРИЦА
Сузана Пајовић

ISBN 978-86-7403-190-2

Штампање књиге суфинансирало је Министарство просвете, науке
и технолошког развоја Републике Србије

Коста Николић
Срђан Цветковић

**СРБИ И АЛБАНЦИ
НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ
У 20. ВЕКУ (1912–1990)**

Београд 2014

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	7
I. У САСТАВУ СРБИЈЕ	9
Комунисти и косовско питање	26
II. АЛБАНСКИ НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТ У ТИТОВОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ	43
„Нисам ја опростио Ранковићу“	46
Држава у држави – Устав 1974.	65
„Плава књига“	67
Побуна 1981.	73
Српски покрет отпора	91
III. СЛОБОДАН МИЛОШЕВИЋ И КОСОВСКО ПИТАЊЕ	121
„Заробљени смо старом погрешном политиком и новим поделама“	160
Осма седница	171
„Ми данас на Косову имамо паралелно деловање“	197
„Или ће Србија бити република или ће престати да постоји“	214
IV. ОРГАНИ БЕЗБЕДНОСТИ И АЛБАНСКИ НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТ	
Устанци, побуне, одметници 1944–1955.	273
Одузимање оружја на Косову и Метохији	282
Случај Адема Демаћија	286
Пад Александра Ранковића и Албанци	290
Албанска политичка емиграција	292
ИБ емиграција и Албанци	294
Демонстрације 1968.	295
Нова КПЈ и Барски конгрес 1974.	300
Демонстрације 1981.	305
Обрачун са контрареволуцијом на Косову 1989–1990.	312 315
СРБИ И АЛБАНЦИ – ЕПИЛОГ	316
SUMMARY	324
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	332
РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА	337
БЕЛЕШКА О АУТОРИМА	343

ПРЕДГОВОР

Срби и Албанци на Косову и Метохији вековима живе заједно једни поред других, али без довољно разумевања. Заједнички живот сводио се углавном на паралелан живот њихових заједница са врло мало међусобног прожимања. Албанци никада нису у значајнијој већини подржали ни југословенски идеју, ни југословенску државу. Они су, преко својих елита, били чврсто везани за идеју стварања „велике Албаније“ која је дефинисана још 1878. године. Тек у време социјализма чињени су покушаји да се ова два народа интегришу. И тада је, међутим, веома мали број Срба и Албанаца прихватио идеју да Косово и Метохија припада и једној и другој заједници.

Истакнути српски књижевник Видосав Стевановић написао је једном приликом да је Косово било политички „меки трбух Југославије“ и „запретани фантазам Србије“. Тема ове монографије јесте једно од најкомплекснијих питања из модерне историје српске државе – однос Срба и Албанаца на Косову и Метохији током 20. века. Тај однос прати се од Првог балканског рата, када је овај регион и ушао у састав српске државе, па до 1990. када је режим Слободана Милошевића укинуо аутономију косовско-метохијским Албанцима. У првом делу монографије испитане су комплексне историјске околности (Први балкански рат) које су условљавале односе Срба и Албанаца све до краја 20. века.

Кроз четири основна тематска поглавља, историја ових односа посматра се у историјској вертикали преко догађаја из Другог светског рата, када је Косово било у саставу фашистичке „Велике Албаније“ (под протекторатом Италије), преко напора социјалистичке Југославије да се албанско становништво интегрише у нову државу (и друштво), па све до уставних решења из 1974. године када су српске покрајине фактички постале државе у држави и када је Србија и формално и стварно била у неравноправном положају у југословенској федерацији у односу на друге републике.

Посебан тематски круг посвећен је бурној историји после албанске побуне из 1981. године када је постало више него јасно да се албанска политичка алтернатива неће задовољити постојећим стањем, односно почео је политички процес који је за коначно исходиште имао осамостаљивање Косова од Србије. Истовремено се прати и самоорганизовање косовских Срба (Српски покрет отпора) и у том контексту

политичко деловање Слободана Милошевића, историјске личности која је преокренула ситуацију у овом региону.

Посебно поглавље у монографији посвећено је односу државних органа Југославије и Србије према албанском националном покрету, односно реакцији државе према албанској антијугословенској/анти-српској политичкој делатности.

Наша намера била је да направимо значајан научни искорак из досадашњег веома распрострањеног црно-белог посматрања и проучавања компликованих односа Срба и Албанаца на Косову и Метохији, али и у целој Србији. Овај проблем пратили смо и анализирали на нивоу тадашње Југославије. У првом плану био је однос Федерације и осталих република према покушајима Србије да изврши уставне промене. Трудили смо се да не „заобилазимо“ анализу сложених и често противречних процеса, напротив, „ишли“ смо им у сусрет, без комплексa и без сврставања уз „своју“ страну.

Завршни део ове комплексне студије посвећен је уставним променама у Србији 1989. године и отпору који су томе давали Албанци, закључно са 1990. када је тадашњи српски режим, са Слободаном Милошевићем на челу, укинуо аутономију Албанцима, што је био увод у стварање њихове парадржаве и наговештај дешавања која су кулминирала 1999. године.

*

Монографија је резултат рада на пројекту *Српско друштво у југословенској држави у 20. веку – између демократије и диктатиуре* (177016) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.